

KULHAY GYULA EMLÉKEZETE

Írta: PAPP FERENC

Van tájszólás, amely alapján ráismerni egy-egy vidék lakóira. Van táj jellem is, amely megkülönbözteti egymástól a különböző tájak embe-reit. A dunántúli ember lassú, kényelemszerető, jóhiszemű, derűlátó, bőbeszédű, az alföldi tartózkodó, nem hiszékeny, szófukar, az Alföld peremén, a hegyek alján élő honfitársaink gyorsmozgásúak, élénkbeszédűek, hívő természetűek, lelkesedni szeretők — olyanok, mint a hegyekből elő-siető patakok: tiszták, illetve hasonlóak az ott lobogó lánggal égő pásztor-tüzekhez: melegszívűek.

KULHAY GYULA, korán elhunyt kartársunk, az Alföld északkeleti szé-lén élő magyarság előbb jellemzett férfiainak megszemélyesítője; tiszta értelmű, őszintén lelkesedni tudó, derék ember. 1910. szeptember 12-én született Kajdánó községben. Középiskoláit Beregszászon, egyetemi tanul-mányait Budapesten végezte el kítűnő eredménnyel. 1937-ben a Műegye-tem ásvány- és földtani intézetébe került, mint tanársegéd, 1938-ban a Földtani Intézetbe nevezték ki geológusnak. 1945. január 30-án halt meg.

Első munkája, bölcsészettudományi értekezése, szülőföldjének, a bereg-szászi hegyeknek eruptív kőzeteiről és azok elváltozásairól szól. Ebben a tanulmányában 23 ásvány előfordulását állapítja meg és mintegy 15 riolit-, kvarcit- és kaolinfajtát ír le beható részletességgel. Az éles-szemű geológus tulajdonságai bontakoznak ki, mikor a vidéket morfo-lógiailag jellemzi. A gondos mineralógusra vall az ásványok pontos le-írása és a széles látókörű petrografus tulajdonságai nyilvánulnak meg a kőzetek ismertetésekor. E tanulmány nemcsak morfológiai szempont-ból nyújt hű képet a területről, hanem mikroszkópi vizsgálatok alapján a legkisebb részletek sajátosságai is előtűnnek. E munka különös értéke, hogy a beregszászi kaolinokat a legújabb kőzettani vizsgálati módszerek-kel (mechanikai analízissel) tanulmányozta. Különös, hogy mikor először érvényesíti fáradságos munkával, tanulással szerzett ismereteit és siker-rel oldja meg feladatát, ugyanakkor, ugyanott tudóvész-fertőzést kap. Győzött a szellem és elbukott a szellem foglalata: a szervezet. Ez az első önálló munkája saját egészségének megrokkánása árán jött létre; ettől az időtől fogva és ezért hős ő, mert egészségét elvesztve is küzdött, dol-gozott. A Beregszászi-hegységről írt külön a Földtani Értesítőben is népszer-ű közleményt. Élénk leírása alapján a nem-szakember előtt is meg-elevenedik e hegység kialakulása. Saját fényképfelvételei teszik teljessé ezt a közleményt. Ezt azért érdemes kiemelni, mert teljesen szegény lévén is képes volt jelentékeny anyagi áldozatot hozni szülőföldjének közelebbi megismeréséért. Egy másik népszerű cikke a kaolinról szól. A lexikonok, sőt az ásványtani szakkönyvek leírását is felülmúlja ez a gondos összeállítás. A kaolin keletkezéséről emlékezik meg és a Kárpátok medencéjén belüli fontosabb kaolinelőfordulásokat felsorolja és különö-sen a Beregszász környékiekről közöl érdekes részleteket. Kárpátaljai lévén, nemcsak szűkebb szülőföldjéről, hanem annak egyik távolabbi nevezetességéről, az aknaszlatinai sóelőfordulásról is ír népszerű, tájé-koztató összefoglalást. Mintája ez a népszerű cikkeknek. A laikus ugyan-

úgy élvezi, mint a szakember, az egyiket stílusának szépsége, a másikat a sok adat elégítheti ki.

1939-ben Bilke, Ilonca és Beregpapfalva környékén végez geológiai felvételeket. Jelentéséből kitűnik, hogy igen jó morfológus. A vidék rétegtani felépítéséről saját maga gyűjtötte és részben saját maga meghatározta kövületek alapján ad hű képet. Hegyszerkezetani megfigyelései is igen értékesek. A kárpáti szirtvonulat itt található egyes darabjairól megállapítja azok jura-korát. Részletesen ismerteti az itt előforduló vas, szén, lignit és mészkő előfordulásait. Az érceket hidrotermális és limnikus eredetűeknek tekinti. Részletes szelvényt közöl a Dolha és

Zárnya határában levő Klobuk szénelőfordulásáról. Nagy érdeme, hogy az erupciók korát tisztázza (megállapítása szerint: meociai-pannon). 1940-ben folytatja a Beregszászi-Háthegységben és a Djlhegységben a felvételt, kiegészíti a rétegsort — riolittufa felismerése révén. Dávidfalván andezittufában igen szép kövületeket talált. 16 lombos cserje és fa jelenlétét sikerült meghatározni. A kövületek alapján szarmata és pannon közti üledéknek határozza meg a rétegnek a korát. Igen értékes a beregkisfaludi Kőhegy andezitjának részletes leírása; kémiai elemzés egészíti ki, amit a Földtani Közlönyben külön ír le. A vidékről közölt felvételi jelentésében kitér az érc-, szén- metánelőfordulásokra is. Az erupciók korát itt az alsó szarmata és pannon közé helyezi. Ugyanebben az évben Kovászna környékét szénhid-

rogén-kutatások előkészítése miatt keresi fel. Sikerül neki új kövületlelőhelyeket találni és a kövületeket meghatározni. Az-olajnyerés lehetőségét kedvezőnek ítéli. November 10-én átéli a székelyföldi földrengést. Felhasználja ezt a ritka alkalmat és a geológus szempontjai szerint számol be a földrengésről. Közöttani és hegyszerkezetani alapon igyekszik megmagyarázni, hogy miért volt a földrengés Zágon—Kovászna—Berecke vonalon a legerősebb. Az a tény, hogy hajnali $\frac{2}{3}$ órakor a kipattant földrengés munka közben találta kartársunkat — ez is bizonyítja páratlan szorgalmát.

A geológusnak nemcsak elvont, elméleti tudással kell rendelkeznie, hanem gyakorlati kérdések iránti érzéssel is. Ő amikor gyakorlati kérdések megoldására hívták ki, igen ügyesen szerepelt. Ki kell emelni, hogy ilyen alkalmakkor egészségét nem kímélve végezte el feladatát. Egy alkalommal például Tétény határában egy kút felülvizsgálatánál, jöllehet a rétegsor közismert, azért, hogy minden kis rétegváltozást meg-

figyelhessen, maga ment le a kútba. Sajnos megfázott ott és majd egy évig küzdött súlyos betegségével. 1941 nyarán Csíz-fürdő határában dolgozik. Saját maga gyűjtötte kővételeket meghatározza, megállapítja a rétegsort. Megfigyeli a rétegek települését, leírja a savanyúvíz- és gáz-előfordulásokat. Czakó községben az egyik kútban petróleumnyomokat figyel meg. Eredeti hegyszerkezeti leírást is közöl, továbbá gazdaság-geológiai következtetéseket von le és az agyag tégláégetésre való alkalmasságát emeli ki. Sorra veszi a szénhidrogén-nyomok fellépési helyeit, mélyfúrást javasol egyrészt, hogy tisztázódjék a szénhidrogén előfordulási értéke, másrészt, hogy meleggyógyvizet is kapjon a fürdő. A meglevő gyógykutak fekvéséből ÉK—DNy-i csapású szerkezet jelenlétét állapítja meg. 1942-ben a körösmenti tűzálló agyagok előfordulási körülményeit tanulmányozza. Összegyűjti a már közölt vizsgálatok eredményeit és kiegészíti azokat saját megfigyeléseivel. Részletesen foglalkozik a kitermelés módjának tökéletlenségével, mely a rabló bányaművelés példája és egyúttal a munkások testi épségét is veszélyezteti.

KULHAY GYULA derült, áldozatkész, jó kartárs volt, aki sohasem vonta ki magát a közösség törekvéseiből. Így amikor 1935-ben a Földtani Értesítő újra megindult ő egyedül több, mint 50 előfizetőt szerzett önzetlenül. A Társulat 1936-ban, elismerve buzgalmát, másodtitkárává választotta. A Társulathoz való hűsége, ragaszkodása mindvégig megmaradt, de abból neki semmiféle előnye nem volt.

Mikor ezek alapján azt kérdezzük, hogy KULHAY GYULA mit adott a magyar geológiának, akkor megállapíthatjuk, hogy közzettani, geológiai, ásványtani tevékenysége révén maradandót alkotott; munkái közül különösen értékesek azok, melyek szülőföldjéről tájékoztatnak. Ha viszont azt vizsgáljuk, hogy mit adott a földtan őneki, akkor azt állíthatjuk, hogy az a jó munka megnyugvását, a természet szemléletéből fakadó tiszta, igazi örömet ajándékozta neki. Ez okozta azt, hogy súlyos betegsége ellenére is derűs maradt és bizakodó mindvégig. Az élet nagy ajándéka volt az édesanyja és hű felesége. Édesanyjával a legteltesebb összhangban élt. Édesanyja örült fia előrehaladásának, ő pedig hálájával és szeretetével igyekezett leróni tiszteletét és ragaszkodását. HOFFMANN IBOLYÁVAL fiatal egyetemi hallgató korában találkozott, mikor életerejének teljében volt. A barátság közöttük szerelemmé nemesült, így amikor a tüdővész ezt a nagyerejű és makk egészséges szervezetet megtámadta, a fiatal és igen szép orvosnő menyasszonya nem hagyta el, hanem előre látva bár sorsát, kitartott mellette a sírig. Kárpátalján találkozva velük, a fiatal feleség könnyes szemmel, de nem kétségbeesve újságolta: „már nekem is vannak lázaim...“ A sors kegyes volt hozzájuk. KULHAY GYULA meghalt 1945. január 30-án s pár nappal utóbb követte őt ugyanabban a betegségben fiatal szép felesége is. István öccse vette át most örökét: a természetszeretetet.

KULHAY GYULA élete, munkája alapján a magyar geológia egyik hősi halottjának tekinthető. Mielőtt búcsút vennénk tőle, vessünk számot azzal, hogy vajjon mit adtunk mi őneki? És itt bizonyára a legtöbben adósnak érezzük magunkat vele szemben. Ő a kevésből is mindig adott, mindig áldozott; mi pedig a többlől, a sokból se adtunk neki. Ha akadnának soraink között olyanok, akik nem ismerték, illetve akik előtt voltak személyében ismeretlen, idegen részletek, azok gondoljanak arra,

amit mondtunk a tájszólásról, tájjellemről. Minden vidéknek meg van a maga jellegzetes „személyisége“, akinek viselkedése eltér másokétól, de ez egyúttal külön érték és érdekesség is.

Az ő személyében visszatükröződött az Alföld északkeleti részéhez csatlakozó terület napsütötte völgyeinek derűje, a közeli nagy erdők látogatóinak rajongó természetszeretete és az áhítat, mely távol az élet zajától azokban a szép erdőkben ott honol. Ez a vidék egyúttal a komoly munkavállalás és — végzés tulajdonságait is kifejlesztette fiaiban és mert mindezek oly szépen testet öltöttek benne, helyesebben személyében olyan kiválóan kifejlődtek, azért nem volt rövid élete hiábavaló és ezért fogjuk becsülni, tisztelni még hosszú ideig. Éljen — és legyen áldott az emléke!

IRODALMI MUNKÁSSÁGA.

1. A Beregszászi-hegység eruptív kőzetei és azok elváltozásai. — Über die Eruptive Gesteine des Beregszászer Gebirges und ihre Zersetzung. Földt. Közl. 1936. LXVI.
2. Esztergom után. Földt. Közl. 1938. LXVIII.
3. Séta a Beregszászi-hegységben. — Über das Beregszászer Gebirge. Földt. Ért. 1937. II.
4. A beregkiszfaludi Kőhegy (Kamnyanka) kőzetéről. — Von dem Gestein des Beregkiszfaluder Steinberges. Földt. Közl. 1939. LXIX.
5. A kaolinról. Földt. Ért. 1938. III.
6. Felvételi jelentés az 1939 nyarán *Bilke, Ilonca* és *Szajkófalva* környékén végzett felvételtől.
7. Előzetes jelentés a *Bilke, Szajkófalva* környéki vasércelőfordulásról. Földt. Int. Évi jelent. 1939.
8. Jelentés az 1940. év nyarán a *Háthegységben* és a *Djil* DNY-i lejtőjén végzett felvételtől. Földt. Int. Évi jelent. 1940.
9. A kovásznai *Pokolsár* és a gyógyító mofetták *Háromszék megyében*. Földt. Ért. 1940. V.
10. Jelentés a körösmenti tűzálló agyagok jelenlegi termeléséről. Földt. Int. Évi jelent. 1942.

КОРОТКАЯ БИОГРАФИЯ ДЮЛА КУЛЬХАЯ.

Дюла Кульхай был закарпатским венгерцем.

Он родился в селе Капданове в 1910 году, среднюю школу окончил в Берегсасе, потом стал студентом будапештского Университета. Университет окончил в 1937 году с отличным результатом. Тогда он перешёл на Технику где остался в качестве ассистента до 1938 года а с тех пор до смерти своей, значит до 30. I. 1945 года был геологом Государственного Геологического Института.

Самые лучшие его сочинения были работы гласящие его родную страну, Берегсас, Силце, Биелки, Плинице, Осий и окрестности.

Он описывал минералы этих земель очень обстоятельно.

В Трансильвании в комитате Харомсек он даёт отчёт о результатах исследования угледорода, а в комитате Бихар он сделал интересные наблюдения о огнеупорной материи.